

3. *Вирізки та передрук з різних білогвардійських газет під час перебування Врангеля у Криму, про військові дії та становище у Криму (1920 р.).*

Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО). Ф. 5.

Оп. 1. Спр. 323. – 253 арк.

4. *Рідні картинки.* Батьківщина (Харків). 8 вересня 1919 р. № 62.

5. *Щоденник інспектора чернігівських в'язниць (1917-1918 р.).* ЦДАГО. Ф. 5.

Оп. 1. Спр. 21. - 112 арк.

Тимофєєва Г. В.

tgV3107@gmail.com

молодший науковий співробітник

викладач кафедри філософії та релігієзнавства

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

Єрескова Т. В.

yereskova.tetiana@kneu.edu.ua

кандидат соціологічних наук, доцент

доцент кафедри соціології

КНЕУ імені Вадима Гетьмана

м. Київ, Україна

«СКЛАДНІСТЬ» ЯК ВИКЛИК І РЕСУРС ОСВІТИ: ОСМИСЛЕННЯ ЗМІН

Концепція складності у соціальних науках, як зазначає Л.Бевзенко [1, 45-82] виникла у 80-90-і роки ХХ століття на перетині таких дослідницьких підходів як математичне моделювання, системний аналіз, дослідження самоорганізації, епістемологія. Іншими її назвами є complexity theory [2], або нелінійна, синергетична парадигма, дисипативність [3-4]. Усі ці теоретичні версії парадигми складності анонсують методологічний відхід від традиційних лінійних та механістичних моделей суспільства і розглядають суспільство як нелінійну, самоорганізовану, непередбачувану та адаптивну систему, елементи якої тісно взаємопов'язані, і зміни в одному елементі можуть вплинути на всю систему. Парадигма складності підкреслює необхідність розгляду соціальних

явищ як цілісних систем, а не як сукупності окремих частин (холістичний підхід). Відтак аналіз сучасних соціальних інститутів з точки зору цієї концепції – це фіксація зміни формально-інституційного порядку (тобто організаційне забезпечення того, щоб особистісні межі однієї людини не порушувала свобода іншої) на порядок організаційний та самоорганізаційний, за якого соціальні структури, норми та моделі поведінки виникають і розвиваються без навмисного централізованого контролю [1, 45-82]. Це явище спостерігається в різних соціальних системах, від невеликих груп до великих суспільств, і реакцією соціальних інститутів на виклики складності з огляду на вищезазначене, на нашу думку, має бути: 1) готовність до несподіваних змін та здатність стимулювати соціальне різноманіття поглядів, підходів і досвіду; 2) створення умов для вільного циркулювання інформації з метою формування самостійного системного мислення учасників соціальної взаємодії.

Прикладом того, як соціальні інститути можуть проявляти готовність до несподіваних змін та проявляти соціальне різноманіття може бути відповідь глобальної освітньої системи на пандемію Covid-19. Початок пандемії кардинально змінив звичний формат освітнього процесу на всіх рівнях. Щоб запобігти поширенню вірусу серед учнів та студентів, уряди різних країн почали закривати навчальні заклади, використовуючи різні стратегії залежно від масштабів епідемії. За даними ЮНЕСКО, станом на 4 квітня 2020 року 188 країн повністю закрили свої навчальні заклади, що торкнулося 91,3% учнів у всьому світі, а це приблизно 1,58 мільярда людей. У відповідь на ці виклики розпочався активний пошук та розробка ефективних методів організації навчального процесу в нових умовах. Координаторами зусиль освітньої спільноти стали міжнародні організації глобального рівня, такі як ЮНЕСКО, Єврокомісія, Світовий Банк, ЄБРР та інші, які взяли участь у фінансуванні та розробці й впровадженні універсальних інструментів для навчання в умовах кризи, зокрема онлайн-навчання. Як показано в аналітичній довідці фахівців НАПН України [5], масовий перехід освіти в онлайн-формат в умовах пандемії був забезпечений завдяки:

а) створенню або адаптації до потреб освіти цілої низки інституціональних онлайн-платформ (тобто універсальних для певної країни, і підтримуваних відповідними сервісами та законодавством цієї країни) – наприклад, “e-School” (Естонія), SLS (Сингапур), Tensent (Китай);

б) фінансуванню міжнародними компаніями *безкоштовного доступу до навчальних онлайн-курсів та цифрових бібліотек*. Наприклад, платформа онлайн-навчання Coursera надала безкоштовний доступ до своїх курсів університетам та коледжам по всьому світу, щоб допомогти їм перейти на дистанційне навчання, Google надав безкоштовний доступ до своїх інструментів Google Workspace for Education, щоб допомогти вчителям та студентам організувати дистанційне навчання; також компанія запустила ініціативу Grow with Google, яка надавала безкоштовні онлайн-курси з цифрових навичок;

в) використанню для дистанційної освіти можливостей національного телебачення та радіомовлення. Так, у багатьох країнах, в тому числі й в Україні, для учнів початкових класів проводилися уроки з базових дисциплін, іноді навіть для цього створювалися спеціальні телеканали (Китай) або радіоканали (Австралія);

г) поєднанню онлайн-навчання з іншими традиційними освітніми інструментами;

д) цільового фінансування на придбання і забезпечення комп’ютерами, цифровими пристроями та доступом до Інтернету здобувачів освіти, передусім з малозабезпечених сімей.

Для суспільств західної демократії актуальною реакцією на складність та нелінійність суспільного розвитку є також створення умов для вільного циркулювання інформації з метою формування самостійного системного мислення учасників соціальної взаємодії.

Таким чином, філософія складності відкриває нові горизонти осмислення освітніх процесів у контексті динамічного та непередбачуваного світу. Сучасна освіта, відповідаючи на соціальні виклики, має відходити від жорстко регламентованих ієрархічних моделей та сприяти формуванню автономного,

критичного, системного мислення. У цьому контексті ключовими стають здатність до адаптації, відкритість до інновацій, підтримка різноманіття підходів і досвіду, а також забезпечення рівного доступу до знань. Освіта постає не просто як система передачі знань, а як простір філософського діалогу, співтворення смислів та самоорганізації у відповідь на виклики складного світу.

Використана література:

1. Бевзенко, Л. (2022). Парадигма складності в соціологічному теоретизуванні та культура метамодерну — контури взаємної легітимації. Соціологія: теорія, методи, маркетинг, 1, 45–82, <https://doi.org/10.15407/sociology2022.01.04> 5
2. Cleveland, J. (1994). Complexity theory. Basic concepts and application to systems thinking. Innovation For Communities. Retrieved from: <https://www.slideshare.net/johncleveland/complexitytheory-basic-concepts>
3. Haken, H. (1982). Synergetik. Berlin: Springer-Verlag; New York: Heidelberg
4. Prigogine, I., Stengers, I. (1984). Order out of chaos. Man's new dialogue with nature. London: Heinemann.
5. Локшина О., Глушко О., Джурило А., Кравченко С., Нікольська Н., Тименко М., Шпарик О. Відповідь світової спільноти на виклики covid-19 в освіті (лютий-червень 2020). Київ, Інститут педагогіки НАПН України. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/721241/1/analychna-dovidka_covid_19_viddil-pp_22.06.2020.pdf